

การจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: การยกระดับสมรรถนะ

นักร้องความหมายท้องถิ่นบนรถรางนำเที่ยว จังหวัดนครพนม

Cultural Tourism Knowledge Management: Enhancing the Competency of Local Heritage Interpreters on Sightseeing Trams in Nakhon Phanom Province

ปิยะพงษ์ นาไชย¹ ชลิดา ช่วยสุข² และธาวีช ถนอมจิตต์³

Piyapong Nachai¹, Chalida Chuaysook² and Taviz Tatnormjit³

(Received 17/12/2025) (Reviewed 30/12/2025)

(Revised 14/02/2026) (Accepted 03/04/2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะของนักร้องความหมายผู้สูงอายุท้องถิ่นบนรถรางนำเที่ยว จังหวัดนครพนม และ 2) ถอดบทเรียนองค์ความรู้ด้านการเป็นนักร้องความหมายผู้สูงอายุท้องถิ่นบนรถรางนำเที่ยว จังหวัดนครพนม กิจกรรมที่ใช้คือการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาศักยภาพของนักร้องความหมายผู้สูงอายุท้องถิ่น จังหวัดนครพนมซึ่งเป็นหลักสูตรระยะสั้น จัดโดยเทศบาลเมืองนครพนม มีผู้เข้าร่วมโครงการซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุนครพนม จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้คือค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับสมรรถนะของนักร้องความหมายผู้สูงอายุท้องถิ่นบนรถรางนำเที่ยว จังหวัดนครพนม ใน 9 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้ ด้านความรู้สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด นครพนมอยู่ในระดับมาก ด้านความรู้แหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นจังหวัดนครพนมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านทักษะวิชาชีพนักร้อง ความหมายท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ด้านทักษะการสื่อสารและการนำเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการใช้จิตวิทยาสอบถามอยู่ในระดับปานกลาง ด้านมนุษยสัมพันธ์ในงานบริการอยู่ในระดับมาก ด้านบทบาทหน้าที่ของนักร้องความหมายท้องถิ่นบนรถราง อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการดูแลนักท่องเที่ยวด้วยจิตบริการอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) การถอดบทเรียนองค์ความรู้ พบว่า ผู้สูงอายุมีต้นทุนทางวัฒนธรรมและความรู้เชิงพื้นที่ที่เข้มแข็งสามารถเล่าเรื่องราวท้องถิ่นได้อย่างมีชีวิตชีวา จากประสบการณ์ตรง โดยมีจุดแข็งด้านความรู้แหล่งท่องเที่ยวและจิตบริการ ส่วนด้านที่ควรพัฒนาเพิ่มเติมคือทักษะการสื่อสาร การนำเที่ยว และความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของนักร้องความหมายอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้้องความรู้ที่ได้สามารถนำไปใช้เป็น แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักร้องความหมายผู้สูงอายุท้องถิ่นในพื้นที่อื่นต่อไป

คำสำคัญ : สมรรถนะ นักร้องความหมายผู้สูงอายุท้องถิ่น รถรางนำเที่ยว การถอดบทเรียน

ABSTRACT

This research aimed to 1) examine the competency levels of elderly local interpreters on sightseeing trams in Nakhon Phanom Province, and 2) extract lessons learned regarding knowledge of being elderly local interpreters on sightseeing trams in Nakhon Phanom Province. The activity employed was a workshop on competency development for elderly local interpreters in Nakhon Phanom Province, organized as a short-

¹ สาขาการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ วิทยาลัยการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยนครพนม E-mail: piyapongtsic@npu.ac.th

² สาขาการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ วิทยาลัยการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยนครพนม E-mail: chalida@npu.ac.th

³ สาขาวิทยาการจัดการการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบึงฉลวย E-mail: dr.taviz@gmail.com

*Corresponding E-mail: chalida@npu.ac.th

term training course by Nakhon Phanom Municipality. The participants consisted of 40 elderly students from Nakhon Phanom Elderly School. The research instrument was a questionnaire, and the statistics used were percentage and mean. The findings revealed that 1) the competency levels of elderly local interpreters on sightseeing trams in Nakhon Phanom Province across nine aspects were as follows: knowledge of current tourism situations was at a high level, guidelines for tourism development in Nakhon Phanom Province was at a high level, knowledge of local tourist attractions in Nakhon Phanom Province was at the highest level, professional skills of local interpreters was at a high level, communication and tour guiding skills was at a moderate level, service psychology was at a moderate level, human relations in service was at a high level, roles and responsibilities of local interpreters on sightseeing trams was at a moderate level, and tourist care with service mind was at the highest level; and 2) the lessons learned indicated that elderly people possessed strong cultural capital and area-based knowledge, enabling them to narrate local stories vividly from their direct experiences. Their strengths included knowledge of local tourist attractions and service mind, while areas requiring further development were communication skills, tour guiding, and systematic understanding of the roles and responsibilities of local interpreters. The knowledge gained can be applied as guidelines for developing training programs for elderly local interpreters in other areas.

Keywords: Competency, Elderly Local Interpreter, Sightseeing Tram, Lessons Learned

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของประเทศไทยซึ่งมีมรดกทางวัฒนธรรมหลากหลายทั้งในรูปของประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับชุมชนแต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของท้องถิ่นให้ยั่งยืน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565) จากการศึกษาของพระรัชชชัย อนันโท และคณะ (2565) ศึกษาเรื่อง "การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา" พบว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีศักยภาพสูงในการเป็นแหล่งความรู้ท้องถิ่นสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตสู่เยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดนครพนมซึ่งกำลังมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบการนั่งรถรางนำเที่ยวผ่านแหล่งวัฒนธรรมและสถานที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพบว่ายังมีข้อจำกัดด้านบุคลากรในการเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่นที่มีมาตรฐาน ทั้งด้านองค์ความรู้ ทักษะการสื่อสาร และความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนซึ่งส่งผลต่อคุณภาพประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว และภาพลักษณ์ของจังหวัดโดยรวม การพัฒนาศักยภาพของนักสื่อความหมายท้องถิ่นจึงเป็นภารกิจที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565–2569) โดยเฉพาะในยุทธศาสตร์ที่ 3 ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565)

จังหวัดนครพนมเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสูง ด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา และประเพณี โดยเฉพาะในพื้นที่เมืองเก่า สถาปัตยกรรมอาคารโคโลเนียลริมโขง และความเชื่อเรื่องพญานาคซึ่งล้วนเป็นทุนวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้สร้างมูลค่าให้กับกิจกรรมการท่องเที่ยว หากแต่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จำเป็นต้องมี “คน” เป็นกลไกสำคัญ โดยเฉพาะมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือนักสื่อความหมายท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทในการถ่ายทอดเรื่องราวและสร้างประสบการณ์เชิงลึกให้กับนักท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565)

การวิจัยเรื่อง การจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการพัฒนาศักยภาพนักสื่อความหมายท้องถิ่น (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น) บนบรรณานำเที่ยว จังหวัดนครพนม ซึ่งในปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวของจังหวัดนครพนมได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวคนไทยด้วยกันแต่เนื่องจากยังขาดปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้นำเที่ยวท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการนำเที่ยวได้อย่างมีมาตรฐาน ดังนั้นจึงเป็นปัญหางานวิจัยในครั้งนี้ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครพนม ภายใต้การจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากผลการวิจัยของสมชาย ชัยจันทร์ (2565) ศึกษาเรื่อง “ชุมชนท้องถิ่นกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชน” พบว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีการส่งเสริมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ และพลังอำนาจ สามารถพัฒนาศักยภาพเพื่อมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้โดยไม่ใช้ภาระของสังคมแต่เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าในฐานะตัวแทนของชุมชน ดังนั้นถ้าหน่วยงานภาครัฐยื่นมือเข้ามาช่วยพัฒนาศักยภาพของการเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่นที่มีศักยภาพและมาตรฐานแล้วก็จะย่อมเป็นผลดีต่อการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม งานวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครพนมให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของนักสื่อความหมายผู้สูงอายุท้องถิ่นบนบรรณานำเที่ยว จังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาระดับความรู้และความเข้าใจด้านการเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่นบนบรรณานำเที่ยว จังหวัดนครพนม

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้การเก็บข้อมูลวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ด้วยการจัดกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การพัฒนาศักยภาพของนักสื่อความหมายท้องถิ่น จังหวัดนครพนมซึ่งเป็นหลักสูตรระยะสั้น จัดโดยเทศบาลเมือง จังหวัดนครพนม ประชากรที่ใช้ในศึกษา ได้แก่ กลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ นครพนม 19 ประจำปีการศึกษา 2566 กลุ่มตัวอย่างมี 1 กลุ่ม โดยใช้การระบุกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) คือ กลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ นครพนม 19 จำนวนทั้งสิ้น 40 คน (Yamane, 1967)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้มี 1 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม ภายใต้กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การพัฒนาศักยภาพของนักสื่อความหมายท้องถิ่น จังหวัดนครพนม โดยจากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามในกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การพัฒนาศักยภาพของนักสื่อความหมายท้องถิ่น จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นหัวข้อตามเกณฑ์การพัฒนาศักยภาพ 9 ด้าน (วัตถุประสงค์ ข้อที่ 1) ดังนี้ 1) ความรู้ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน 2) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว จ.นครพนม 3) ทักษะวิชาชีพนักสื่อความหมายท้องถิ่น 4) ทักษะการสื่อสารและการนำเที่ยว 5) การใช้จิตวิทยบริการ 6) มนุษยสัมพันธ์ในงานบริการ 7) บทบาทหน้าที่ของนักสื่อความหมายท้องถิ่นบนบรรณานำเที่ยว 8) การดูแลนักท่องเที่ยวด้วยจิตบริการ และ 9) แหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น จังหวัดนครพนม (สำนักงานจังหวัดนครพนม, 2566) และเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ในกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาศักยภาพของนักสื่อความหมายท้องถิ่น จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นหัวข้อตามเกณฑ์ความรู้ความเข้าใจด้านการเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่น 4 ขั้นตอน (วัตถุประสงค์ ข้อที่ 2) ดังนี้ 1) การสร้างเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน 2) การประเมินสมรรถนะปัจจุบันของชุมชนด้านนักสื่อความหมายท้องถิ่น 3) การอบรมเชิงปฏิบัติการนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน 4) การประเมินมาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน (เบญญา จริยวิจิตรและเกสสิณี ตรีพงศ์พันธุ์, 2562)

โดยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1) การหาค่าความตรงของเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence) เพื่อหาความสามารถของเครื่องมือในการวัดสิ่งที่ต้องการวัดได้อย่างแท้จริง โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ประเมินความสอดคล้องของข้อความถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย พบว่า แบบสอบถามทุกข้อมีค่าความตรงของเนื้อหาสูงกว่า 0.67 จึงดำเนินการเก็บข้อมูลจริง

2) การหาค่าความเที่ยง (Reliability) เพื่อหาความสม่ำเสมอของผลการวัดเมื่อใช้เครื่องมือซ้ำในสภาวะเดียวกัน โดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการหาค่าความตรงของเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence) โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) นำไปทดสอบกับกลุ่มประชากรทดลองจำนวนร้อยละ 40 พบว่ามีค่ามากกว่า 0.80 ทุกข้อ จึงดำเนินการเก็บข้อมูลจริงต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บข้อมูล แบ่งเป็น 2 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ จากแบบสอบถาม สำหรับนักเรียน โรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครพนมจำนวน 40 คน และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการพัฒนาปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้ที่มีองค์ความรู้ในท้องถิ่นรวมถึงแนวคิดและทฤษฎีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องจากเอกสารทางวิชาการวารสารวิชาการรายงานการวิจัยวิทยานิพนธ์รายงานประจำปีของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการประกอบการพัฒนาศักยภาพนักท่องเที่ยวความหมายท้องถิ่นบนบรรณานำเที่ยวจังหวัดนครพนม และนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาออกแบบหลักสูตรระยะสั้น จำนวน 30 ชั่วโมง โดยแบ่งหัวข้อองค์ความรู้จำนวน 9 ด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดนครพนม แหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น จังหวัดนครพนม ทักษะวิชาชีพนักท่องเที่ยวความหมายท้องถิ่น ทักษะการสื่อสารและการนำเที่ยว การใช้จิตวิทยาด้านบริการ มนุษยสัมพันธ์ในงานบริการ บทบาทหน้าที่ของนักท่องเที่ยวความหมายท้องถิ่นบนบรรณานำเที่ยว และการดูแลนักท่องเที่ยวด้วยจิตบริการ และเก็บรวบรวมข้อมูล เสนอความรู้ความเข้าใจด้านการเป็นนักท่องเที่ยวความหมายท้องถิ่น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างเกณฑ์มาตรฐานนักท่องเที่ยวความหมายการท่องเที่ยวชุมชน 2) การประเมินสมรรถนะปัจจุบันของชุมชนด้านนักท่องเที่ยวความหมายท้องถิ่น 3) การอบรมเชิงปฏิบัติการนักท่องเที่ยวความหมายการท่องเที่ยวชุมชน 4) การประเมินมาตรฐานนักท่องเที่ยวความหมายการท่องเที่ยวชุมชน โดยเก็บข้อมูลก่อนและหลังการเข้าร่วมอบรม

การวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งการศึกษานี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการตอบแบบสอบถามโดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยใช้สถิติต่างๆ ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละใช้วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่ 1 ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม อาทิ เพศ อายุ รายได้ การศึกษา ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) คือ จุดสมดุล (Balance Point) ของคะแนนต่างๆ ในข้อมูลชุดหนึ่งๆ นั่นคือผลรวมของคะแนนแต่ละตัวแล้วหารด้วยจำนวนของข้อมูลทั้งหมด ซึ่งใช้วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่ 2 คือเกณฑ์การพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ด้านและเกณฑ์ความรู้ความเข้าใจด้านการเป็นนักท่องเที่ยวความหมายท้องถิ่น 4 ขั้นตอนเพื่อประเมินศักยภาพและความรู้ความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่างจากนั้นสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพ นักท่องเที่ยวความหมายท้องถิ่นบนบรรณานำเที่ยวจังหวัดนครพนมต่อไป

ผลการวิจัย

ผลวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 71.1) อายุ 55 ปี ขึ้นไป (ร้อยละ 58.4) มีระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 67.8) และมีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001-25,000 บาท (ร้อยละ 41.9)

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์การศึกษาศักยภาพของนักสื่อความหมายท้องถิ่น (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น) บนรณรงก์เที่ยว จังหวัดนครพนม สรุปได้ดังนี้

1) ด้านความรู้ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก กลุ่มตัวอย่างมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.910) โดยกลุ่มตัวอย่างมีศักยภาพด้านการรับรู้สถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันเป็นอย่างดี เข้าใจถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 และปรากฏการณ์การหยุดชะงักของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบโดยตรง

2) ด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว จ.นครพนม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.776) กลุ่มตัวอย่างเข้าใจถึงบริบทแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครพนมทั้งในมิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคม วัฒนธรรม และมิติด้านสิ่งแวดล้อมว่ามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดโดยเฉพาะการพัฒนาด้านบุคลากรการท่องเที่ยว

3) ด้านทักษะวิชาชีพนักสื่อความหมายท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 1.241) กลุ่มตัวอย่างมีศักยภาพและความรู้ความเข้าใจทักษะวิชาชีพการเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่นค่อนข้างดี เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นข้าราชการบำนาญทำให้เรียนรู้และเข้าใจหลักการของการเป็นนักสื่อความหมายที่ดี

4) ด้านทักษะการสื่อสารและการนำเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.825) กลุ่มตัวอย่างยังไม่มีศักยภาพและความรู้ความเข้าใจเพียงพอในด้านการสื่อสารและการนำเที่ยว เนื่องจากเป็นทักษะวิชาชีพใหม่ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยเรียนรู้มาก่อน

5) ด้านการใช้จิตวิทยาดูแลบริการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$, S.D. = 0.488) กลุ่มตัวอย่างยังไม่มีศักยภาพและความรู้ความเข้าใจเพียงพอในเรื่องของการใช้จิตวิทยาในการให้บริการ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นข้าราชการบำนาญไม่เคยมีประสบการณ์หรือเคยผ่านการอบรมด้านบริการ

6) ด้านมนุษยสัมพันธ์ในงานบริการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.759) กลุ่มตัวอย่างมีศักยภาพและความรู้ความเข้าใจในด้านมนุษยสัมพันธ์ค่อนข้างดี จากปัจจัยจากระดับวุฒิภาวะ อายุ และประสบการณ์ก่อนที่จะเข้ารับการอบรม

7) ด้านบทบาทหน้าที่ของนักสื่อความหมายท้องถิ่นบนรณรงก์เที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$, S.D. = 0.985) กลุ่มตัวอย่างยังไม่มีศักยภาพและความรู้ความเข้าใจเพียงพอในเรื่องบทบาทหน้าที่ของนักสื่อความหมายหรือมัคคุเทศก์บนรณรงก์เที่ยว เนื่องจากเป็นทักษะที่ต้องใช้การฝึกปฏิบัติเท่านั้น

8) ด้านการดูแลนักท่องเที่ยวด้วยจิตบริการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 1.245) กลุ่มตัวอย่างมีศักยภาพและความรู้ความเข้าใจในด้านจิตบริการ จากปัจจัยด้านของประสบการณ์และอายุทำให้มีทักษะพื้นฐานของการมีน้ำใจไมตรี โอบอ้อมอารี

9) ด้านความรู้แหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น จังหวัดนครพนมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 1.354) กลุ่มตัวอย่างมีศักยภาพและความรู้ความเข้าใจในข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญๆ ในจังหวัดนครพนมเป็นอย่างดี อาทิ วัดพระธาตุพนม ลานพญาศรีสัตตนาคราช ถ้ำนาคี อนุสรณ์สถานโฮจิมินห์ ฯลฯ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับศักยภาพของนักสื่อความหมายท้องถิ่น (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น) บนรณรงนำเที่ยว จังหวัดนครพนม

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ความรู้ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน	4.21	0.910	มาก
2. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว จ.นครพนม	4.41	0.776	มาก
3. ทักษะวิชาชีพนักสื่อความหมายท้องถิ่น	4.67	1.241	มากที่สุด
4. ทักษะการสื่อสารและการนำเที่ยว	3.47	0.825	ปานกลาง
5. การใช้จิตวิทยบริการ	3.39	0.488	ปานกลาง
6. มนุษยสัมพันธ์ในงานบริการ	4.31	0.759	มาก
7. บทบาทหน้าที่ของนักสื่อความหมายท้องถิ่นบนรณรง	3.45	0.985	ปานกลาง
8. การดูแลนักท่องเที่ยวด้วยจิตบริการ	4.77	1.245	มากที่สุด
9. แหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น จังหวัดนครพนม	4.87	1.354	มากที่สุด

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เกณฑ์ความรู้ความเข้าใจด้านการเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่น 4 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

1) การสร้างเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.759) กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนว่าประกอบไปด้วยมาตรฐานด้านความรู้แหล่งท่องเที่ยว ด้านเทคนิควิธีในการนำเที่ยว ด้านการสื่อสาร ด้านจิตบริการ เป็นต้น

2) การประเมินสมรรถนะปัจจุบันของชุมชนด้านนักสื่อความหมายท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.876) กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบการประเมินสมรรถนะปัจจุบันของชุมชนด้านนักสื่อความหมายท้องถิ่นในจังหวัดนครพนมว่าประกอบไปด้วยทักษะการนำเสนอ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการบริการ ทักษะการบรรยายบนรณรง และทักษะการจัดโปรแกรมนำเที่ยวในชุมชน เป็นต้น

3) การอบรมเชิงปฏิบัติการนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 1.245) กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในหัวข้อการอบรมเชิงปฏิบัติการนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนว่าประกอบไปด้วย หัวข้อจรรยาบรรณของผู้นำเที่ยว หัวข้อคุณสมบัติของเจ้าบ้านที่ดี หัวข้อการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า หัวข้อข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และหัวข้อการทำงานเป็นทีม เป็นต้น

4) การประเมินมาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$, S.D. = 0.488) กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในหลักการประเมินมาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนว่าประกอบไปด้วยมาตรฐานด้านทักษะการนำเที่ยว มาตรฐานด้านบุคลิกภาพ มาตรฐานด้านข้อมูลแหล่งนำเที่ยว มาตรฐานด้านทักษะการจัดโปรแกรมนำเที่ยว มาตรฐานด้านทักษะการสื่อสารภาษาไทยและต่างประเทศ เป็นต้น ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับความรู้ความเข้าใจด้านการเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่นของนักสื่อความหมายท้องถิ่น (มีคฤหัสถ์ท้องถิ่น) บรรณารักรนำเที่ยว จังหวัดนครพนม

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. การสร้างเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน	4.31	0.759	มาก
2. การประเมินสมรรถนะปัจจุบันของชุมชนด้านนักสื่อความหมายท้องถิ่น	4.44	0.876	มาก
3. การอบรมเชิงปฏิบัติการนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน	4.77	1.245	มากที่สุด
4. การประเมินมาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน	3.39	0.488	ปานกลาง

จากงานวิจัยการพัฒนานักสืบความหมายท้องถิ่นบรรณารักรเทศบาลเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม ที่มีวัตถุประสงค์อยู่ 2 ข้อ คือข้อ 1 เพื่อศึกษาถึงระดับศักยภาพของผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุ 19 จังหวัดนครพนม และข้อ 2 ศึกษาถึงความรู้ในการนำเที่ยวบรรณารักรตามสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญต่างๆ ภายในอำเภอเมืองจังหวัดนครพนม จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ระดับศักยภาพโดยรวมหลังจากที่เข้ารับการอบรมจากโครงการอบรมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวซึ่งจัดโดยเทศบาลเมืองนครพนม ศักยภาพของกลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมหลังจากที่ผ่านการอบรมแล้วอยู่ในระดับดี สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มผู้สูงอายุในวัยที่เกษียณอายุราชการ กลุ่มที่ปลดระวางด้านอาชีพของตนเข้าสู่กลุ่มที่เรียกว่า Baby boomer ก็ยังคงมีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยของกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นที่สนใจของกลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมด้วยหรือไม่ขณะที่ผลจากการวิจัยในด้านที่ 2 คือด้านขององค์ความรู้จะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมหลังจากที่ผ่านการอบรมแล้วจะมีความรู้โดยรวมอยู่ในระดับดีถึงดีมากซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุ 19 จังหวัดนครพนมเป็นกลุ่มที่พร้อมที่จะพัฒนาและมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองเพื่อเป็นตัวแทนของนครพนมในด้านการนำเสนอข้อมูลด้านของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้เป็นอย่างดี สรุปแล้วองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยเรื่องนี้นั้นก็คือกลุ่มผู้สูงอายุยังมีศักยภาพในการทำกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวซึ่งจะส่งผลต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดนครพนมได้เป็นอย่างดีอีกทั้งกิจกรรมเหล่านั้นยังส่งผลให้สุขภาพทางจิตของกลุ่มผู้สูงอายุนั้นดีขึ้นอีกด้วย ดังนั้นก็จะเกิดการท่องเที่ยวของจังหวัดนครพนมที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืนสืบไป

อภิปรายผลการศึกษา

จากข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลผ่านกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการผลการประเมินความรู้และทักษะหลังการเข้าร่วมอบรมพบว่าส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์การประเมินความรู้และทักษะการเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่นหรือมีคฤหัสถ์ท้องถิ่น บรรณารักร เทศบาลเมือง จังหวัดนครพนม ในระดับมาก ซึ่งหัวข้อที่ใช้ประเมินคือ หัวข้อด้านทักษะการนำเที่ยว ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับสอดคล้องกับ ชนิษฐา ใจเป็ง (2566) ได้ศึกษาเรื่อง "การพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไทยอง ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่" ผลการวิจัยพบว่าชุมชนไทยองมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่น แต่ยังขาดการพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะด้านความรู้เชิงประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยว ด้านทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ และด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการสื่อความหมาย ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายหรือผู้เข้าร่วมอบรมในครั้งนี้เป็นผู้ที่ทางหน่วยงานในพื้นที่ทำการคัดเลือกให้เข้าร่วมอบรมซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าราชการบำนาญถือเป็นบุคคลที่มีความพร้อมและมีความรู้ความสามารถในระดับหนึ่ง ดังนั้นจึงทำให้ผลการทดสอบระดับความรู้ของผู้เข้าร่วมอบรมมีผลการทดสอบอยู่ในระดับมาก

และนอกจากนี้ผู้เข้าร่วมอบรมบางส่วนเคยเป็นครูผู้สอนนักเรียนจึงทำให้มีทักษะในการถ่ายทอดสื่อสารได้เป็นอย่างดี แต่มีบางส่วนที่ไม่ผ่านการอบรมในครั้งนี้ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมบางส่วนมีปัจจัยเรื่องอายุที่มากทำให้เป็นอุปสรรคในการนำเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสอดคล้องกับ อัจฉราพรรณ ลาภโพธิ์ชัยและคณะ (2567) ได้ศึกษาเรื่อง "บทบาทอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดสมุทรปราการ" ผลการวิจัยพบว่า อาสาสมัครที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุและระดับการศึกษาที่แตกต่างกันย่อมส่งผลกระทบต่อความสามารถในการพัฒนาทักษะและศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครในระดับที่แตกต่างกันไปด้วย ดังจะเห็นได้ชัดจากปัจจัยของอายุที่มีช่วงชั้นในการเรียนรู้ที่อาจสรุปได้ว่าเป็นตัวแปรที่ทำให้ทักษะในการสื่อสารเช่นการพูด การอ่าน การเขียน และการทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ได้รับแตกต่างกันตามประสบการณ์ถึงแม้ว่าผู้เข้าอบรมจะเป็นผู้ที่ผ่านการคัดเลือกจากหน่วยงานให้เข้ามาเป็นตัวแทนในการอบรมในครั้งนี้และได้ทำหน้าที่เป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่นหรือมีคุณศัพท์ท้องถิ่นแต่จากการที่บางท่านไม่ผ่านการประเมินในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าถึงแม้จะผ่านการอบรมมาแล้วหากหยุดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่มีการแสวงหาความรู้และทักษะใหม่ๆ ในงานที่ตัวเองได้ทำย่อมส่งผลให้ความรู้และทักษะที่บุคคลนั้นไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก และการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นทั้งพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวสมัยใหม่ หลังการแพร่ระบาดของโควิด 19 ค่านิยมของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวกฎหมายที่เกี่ยวข้องภาษาในการสื่อสาร และรูปแบบการท่องเที่ยวแบบปกติใหม่ เป็นต้น จากข้อสรุปข้อมูลศักยภาพ ความรู้ความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่าง ในด้านหลักสูตร แบ่งออกเป็น 9 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว จ.นครพนม อยู่ในระดับมาก 3) ความรู้แหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น จังหวัดนครพนมอยู่ในระดับมากที่สุด 4) ทักษะวิชาชีพนักสื่อความหมายท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก 5) ทักษะการสื่อสารและการนำเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง 6) การใช้จิตวิทยาสื่อการอยู่ในระดับปานกลาง 7) มนุษยสัมพันธ์ในงานบริการ อยู่ในระดับมาก 8) บทบาทหน้าที่ของนักสื่อความหมายท้องถิ่นบนรถรางอยู่ในระดับปานกลาง และ 9) การดูแลนักท่องเที่ยวด้วยจิตบริการอยู่ในระดับมาก จะเห็นได้ว่าถ้าผู้เข้าร่วมอบรมการพัฒนาศักยภาพนักสื่อความหมายท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและมีโครงสร้างชัดเจนก็จะทำให้เกิดประสิทธิภาพด้านการนำเที่ยวอย่างมีระบบ จากผลการวิจัยดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกับ ฤทธศร ฤทธิมนตรี ชิมิคและคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง "ศักยภาพชุมชนในการจัดการประสบการณ์การท่องเที่ยวบนฐานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช" ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีศักยภาพในการจัดประสบการณ์การท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมและเครือข่ายภาคีรวมถึงด้านองค์กรชุมชนและการบริหารจัดการแต่ในขณะเดียวกันศักยภาพด้านกิจกรรมและการเรียนรู้รวมถึงด้านพื้นที่และทรัพยากรการท่องเที่ยวกลับอยู่ในระดับปานกลางซึ่งงานวิจัยดังกล่าวยังเสนอแนะให้มีการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดเรื่องเล่าและตำนานของชุมชนให้แก่คนในท้องถิ่นเพื่อนำไปสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นตรงกันว่าชุมชนส่วนใหญ่มีทรัพยากรและองค์ความรู้ในระดับที่ดีแต่สิ่งที่ยังเป็นช่องว่างสำคัญคือทักษะการสื่อความหมายและการถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่นให้แก่ักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างเป็นระบบ และจากข้อมูลด้านคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมอบรมทำให้ทราบว่าผู้เข้าร่วมอบรมหรือกลุ่มตัวอย่างมีศักยภาพและองค์ความรู้ติดตัวค่อนข้างดีเนื่องจากปัจจัยด้านของอาชีพเดิมคือ ส่วนใหญ่รับราชการครู ปัจจุบันเป็นข้าราชการบำนาญ อีกทั้งยังมีทักษะด้านการนำเสนอหรือการสื่อสารและการมีน้ำใจไมตรีที่ดีส่งผลให้มีทักษะเบื้องต้นของการนำเที่ยวและการเป็นนักเรียนผู้สูงอายุซึ่งสอดคล้องพูลศักดิ์ หอมสมบัติและคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง "โรงเรียนผู้สูงอายุ: การเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุในสังคมสูงวัย" ผลการศึกษพบว่า การเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุควรดำเนินการบนพื้นฐานแนวคิดที่ว่าผู้สูงอายุมีคุณค่าและมีศักยภาพอยู่แล้วควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำ

ประโยชน์ให้สังคม โดยการส่งเสริมการเรียนรู้ควบคู่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่ผู้สูงอายุสั่งสมมา เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพผ่านการถ่ายทอดภูมิความรู้และประสบการณ์แก่บุคคลอื่นอันจะนำไปสู่การสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าชุมชนซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีพื้นฐานอาชีพครูสามารถนำประสบการณ์และทักษะจากวิชาชีพเดิมมาต่อยอดในบทบาทนักสื่อความหมายท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: การยกระดับสมรรถนะนักสื่อความหมายท้องถิ่นบนรณรงก์นาเทียว จังหวัดนครพนม" โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุนครพนม 19 จำนวน 40 คน พบว่าในภาพรวมผู้เข้าร่วมโครงการมีศักยภาพและสมรรถนะอยู่ในระดับดี โดยมีจุดเด่นสำคัญที่สะท้อนถึงความพร้อมในการทำหน้าที่คือ สมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นและการดูแลนักท่องเที่ยวด้วยจิตบริการซึ่งมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านทักษะวิชาชีพ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว และมนุษยสัมพันธ์ตามลำดับ ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นชัดเจนว่าผู้สูงอายุในจังหวัดนครพนมมีต้นทุนทางสังคมและทัศนคติความเป็นเจ้าบ้านที่ดีเยี่ยมเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการเป็นทูตวัฒนธรรม

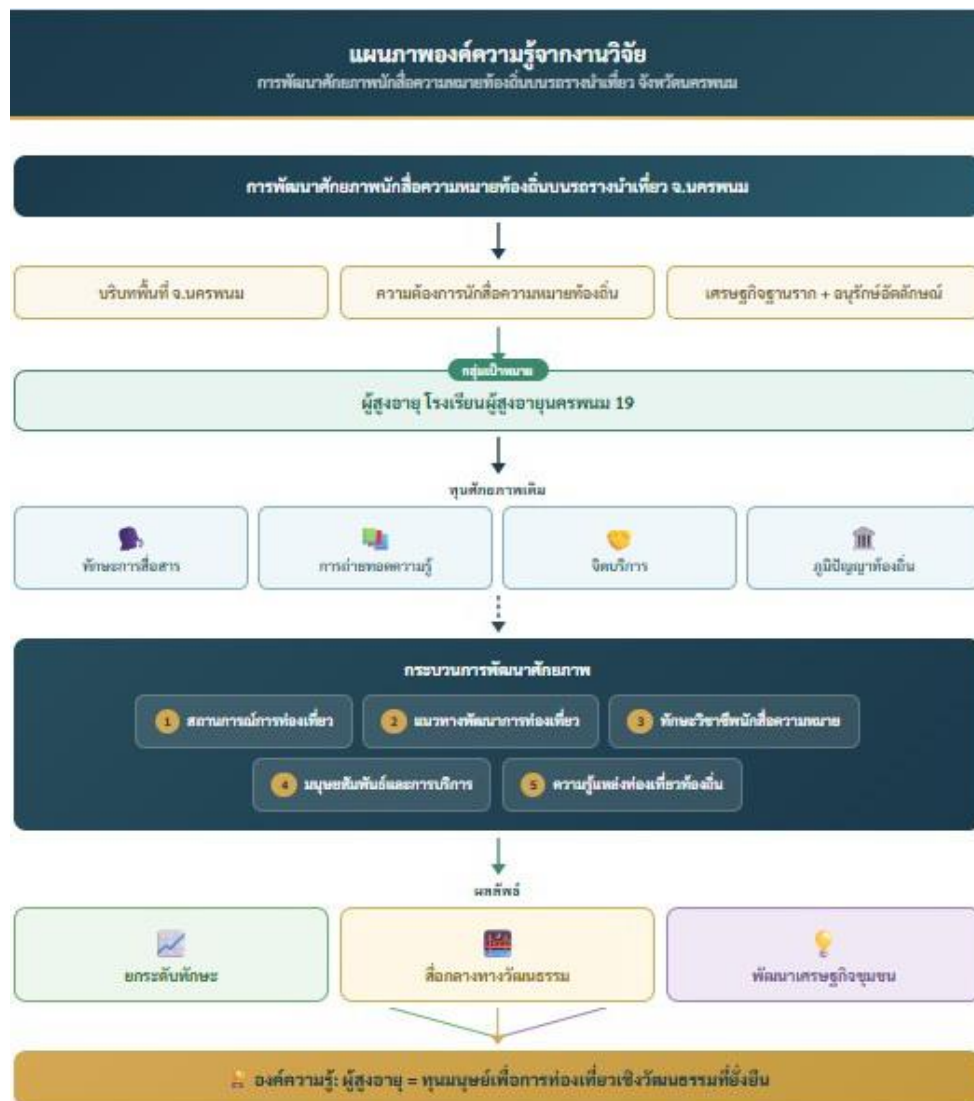
อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษายังค้นพบข้อจำกัดบางประการที่ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม กล่าวคือ สมรรถนะด้านทักษะปฏิบัติการเฉพาะทางยังคงอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ทักษะการสื่อสารและการนำเที่ยว บทบาทหน้าที่บนรณรงก์และการใช้จิตวิทยาดูแลนักท่องเที่ยวซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนบทบาทจากผู้เล่าเรื่องทั่วไปมาเป็นมัคคุเทศก์มืออาชีพที่ต้องทำงานแข่งกับเวลาและใช้อุปกรณ์สื่อสารบนรณรงก์นั้นเป็นทักษะใหม่ที่ยากและท้าทายสำหรับผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและเน้นการปฏิบัติหน้างานจริงเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ

ในส่วนของการรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสร้างนักสื่อความหมายท้องถิ่น พบว่ารูปแบบกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการมีส่วนร่วม มีประสิทธิภาพสูงที่สุด โดยผู้เข้าร่วมโครงการมีความเข้าใจในขั้นตอนการอบรมและการประเมินสมรรถนะปัจจุบันของชุมชนอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ในขณะที่ความเข้าใจเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานและการประเมินมาตรฐานวิชาชีพยังอยู่ในระดับปานกลางซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องการสร้างมาตรฐานวิชาชีพยังเป็นเรื่องใหม่ที่ต้องสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้เรียนต่อไป ทั้งนี้ในภาพรวมผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมากซึ่งยืนยันได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยออกแบบขึ้นมีความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

องค์ความรู้งานวิจัย

กลุ่มผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุนครพนม 19 มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองสู่การเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเมื่อได้รับการอบรมที่มีโครงสร้างเนื้อหาอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยสะท้อนว่าผู้เข้าร่วมอบรมซึ่งส่วนใหญ่เคยประกอบอาชีพครูหรือข้าราชการบำนาญมีทักษะพื้นฐานด้านการสื่อสาร การถ่ายทอดองค์ความรู้ และจิตบริการที่ดีอยู่แล้วจึงสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมในด้านต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว อาทิ ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ทักษะวิชาชีพนักสื่อความหมาย มนุษยสัมพันธ์ และความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น ทั้งนี้ผลลัพธ์แสดงให้เห็นว่าการออกแบบกิจกรรมการอบรมที่เหมาะสมกับศักยภาพและความสนใจของกลุ่มเป้าหมายจะช่วยยกระดับทักษะให้แก่ผู้เข้าร่วมได้อย่างมีนัยสำคัญ

ความสำคัญของการพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่นในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยถือเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากควบคู่กับการอนุรักษ์อัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดนครพนมซึ่งมีศักยภาพด้านวัฒนธรรมสูงจากความหลากหลายของชาติพันธุ์ ศาสนา ประเพณี และสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น อาคารโคโลเนียลริมโขง พญาศรีสัตตนาคราช และวัดพระธาตุพนม องค์ความรู้ที่สำคัญจากงานวิจัยนี้คือ “คน” หรือบุคลากรในชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทอย่างยิ่งในการเป็นสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นแหล่งรวมภูมิปัญญา ความเข้าใจในท้องถิ่น และสามารถถ่ายทอดเรื่องราวในมิติที่ลึกซึ้งได้ การวิจัยได้ยืนยันว่าแม้กลุ่มผู้สูงอายุจะเข้าสู่วัยปลดเกษียณแต่ยังคงมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองเพื่อเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่น และสามารถมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

ที่มา : ผู้วิจัย (2567)

องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนี้เสนอแนวทางที่สำคัญต่อการพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่นในระยะยาว โดยเฉพาะการวางรากฐานเชิงนโยบายในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัดให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาผู้สูงอายุในฐานะ “ทุนมนุษย์” ที่สามารถนำพาการท่องเที่ยวให้เติบโตอย่างยั่งยืน งานวิจัยแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรการอบรมควรบูรณาการเข้าไปในระบบของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และเชื่อมโยงกับโครงสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งต้องมีระบบติดตามผลและประเมินคุณภาพผู้สำเร็จการอบรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาควิชาการในการพัฒนาเครื่องมือวัดมาตรฐานวิชาชีพรวมถึงแนวทางการต่อยอดความรู้ เช่น การฝึกภาคปฏิบัติในสถานที่จริง การฝึกงานร่วมกับบริษัททัวร์หรือการจัดประกวดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจและส่งเสริมความภาคภูมิใจในบทบาทของตนเองอันจะนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์นักสื่อความหมายท้องถิ่นอย่างมีศักดิ์ศรี และยั่งยืนในระยะยาวสำหรับจังหวัดนครพนม

ข้อเสนอแนะงานวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานในระดับท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลเมืองนครพนม สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม ควรมีการกำหนดนโยบายด้านการอบรมนักสื่อความหมายท้องถิ่นในแผนปฏิบัติการของหน่วยงานเพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมลงสู่ชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ สำนักงานจังหวัดนครพนม ควรมีการทำความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายในจังหวัด เพื่อส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือทางด้านการพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานและมีความเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การติดตามประเมินผลในสถานการณ์จริง ควรมีการศึกษาติดตามผลการปฏิบัติงาน (FOLLOW-UP STUDY) ของนักสื่อความหมายผู้สูงอายุในขณะให้บริการจริงบนรถราง เพื่อประเมินขีดความสามารถและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น หน่วยงานซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนกว่าการประเมินในห้องอบรม

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อถอดบทเรียน ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (QUALITATIVE RESEARCH) เพิ่มเติมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการถอดบทเรียนเกร็ดความรู้ทางประวัติศาสตร์จากผู้สูงอายุเพื่อรวบรวมเป็น "คลังความรู้ท้องถิ่น" (LOCAL WISDOM ARCHIVE) ในรูปแบบดิจิทัลก่อนที่องค์ความรู้เหล่านี้จะสูญหายไปตามกาลเวลา

2.3 การประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ควรศึกษาผลตอบรับจากมุมมองของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการให้บริการของนักสื่อความหมายผู้สูงอายุเพื่อนำผลสะท้อนกลับ (FEEDBACK) มาปรับปรุงรูปแบบการให้บริการให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดท่องเที่ยวในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565–2569)*. สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2565). *รายงานแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- ชนิษฐา ใจเป็ง. (2566). การพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไทยอง ตำบลบวกค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(5), 283–296. <https://doi.org/10.14456/jra.2023>.

- เบญญา จริยวิจิตร และ เกสสินี ตริพงศ์พันธุ์. (2562). การพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านล้อง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 6(2), 221–240
- พระธวัชชัย อานนโท, พระครูโสภณปริยัติสุธี, และ สมยศ ปัญญาภัก. (2565). การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(3), 35–48. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/article/view/252631>
- พูลศักดิ์ หอมสมบัติ, พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (เกษนคร), บรรยวัธ ฝางคำ, และ สุพิมล ศรศักดิ์. (2565). โรงเรียนผู้สูงอายุ: การเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุในสังคมสูงวัย. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 6(2), 540–551
- ภฤศธร ฤทธิมนตรี ชิมิคุ, ปุณยวีร์ ศรีรัตน์, ประนอม การชนะนันท์, และ ศราวุธดี นวกัณห์วรกุล. (2566). ศักยภาพชุมชนในการจัดการประสบการณ์การท่องเที่ยวบนฐานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*, 20(2)
- สมชาย ชัยจันทร์. (2565). ชุมชนท้องถิ่นกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชน. *วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา*, 8(1), 5–17. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/journalkorat/article/view/252772>
- สำนักงานจังหวัดนครพนม. (2566). *แผนพัฒนาจังหวัดนครพนม พ.ศ. 2566–2570*. https://www2.nakhonphanom.go.th/files/com_news_struct/2025-02_7b9b968999ef63c.pdf
- อัจฉราพรรณ ลาภโพธิ์ชัย, ระพีพรรณ คำหอม, และ ทศนีย์ ลักษณะภิชนชัช. (2567). บทบาทอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 3(2), 135–148. <https://doi.org/10.14456/hsi.2024.23>
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). Harper and Row.